

101

curiositats
DE
SANT GERVASI

JESÚS MESTRE (Coord.)

Índex

101 curiositats de Sant Gervasi

Primera edició: juny del 2022

- © Albert Anglès Minguell, dels textos
- © Josep Arisa Molas, dels textos
- © Manuel Castellet Solanas, dels textos
- © Ferran Colombo Piñol, dels textos
- © Jaume de Oleza Roncal, dels textos
- © Jesús Mestre Campi, dels textos
- © Araceli Vilarrassa Conillé, dels textos
- © Gerard Campderrós, de les fotografies

© Editorial Efadós, d'aquesta edició

Carrer d'Edison, 3 · Nau A
Polígon industrial Les Torrenteres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

© Editorial Efadós, de la col·lecció

KM 0® PRODUCTE LOCAL

Coordinació editorial:

Núria Martín Molina

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de portada:

Gerard Campderrós

Abreviatures:

- AFB: Arxiu fotogràfic de Barcelona
- AFCEC: Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya
- AMCB: Arxiu Municipal de la Ciutat de Barcelona

AMG: Arxiu Municipal de Gràcia

AMDSG: Arxiu Municipal de Sant Gervasi

ANC: Arxiu Nacional de Catalunya

BCC: Biblioteca Nacional de Catalunya

FGC: Arxiu dels Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya

ICC: Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya

Fotografia de portada:

Escala interior de la Torre Bellesguard.
Gerard Campderrós/ Editorial Efadós

Fotografia pàgina 2:

Làmpara de l'interior de la Torre Bellesguard. *Gerard Campderrós/ Editorial Efadós*

Fotografia pàgina 8:

Vista de l'edifici modernista Casa Arnús. *Gerard Campderrós/ Editorial Efadós*

ISBN 978-84-19239-31-0

DL B-10807-2022

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Pròleg	9
Sant Gervasi de Cassoles, un territori marcat per turons i rieres.....	13
El turó del Putxet	16
El turó de Monterols	19
El turó de Modolell.....	23
Riera de Vallcarca i de Cassoles.....	25
Riera de Sant Gervasi.....	29
Riera de Bellesguard i de Mandri	31
Cassoles i l'origen de Sant Gervasi.....	35
Els Montjuïc.....	36
La Bonanova	39
El municipi de Sant Gervasi de Cassoles.....	41
La urbanització de Galvany abans de l'agregació a Barcelona	43
La Travessera	46
L'antiga masia fortificada de Vil·la Florida	49
La Torre Castanyer i el seu petit pavelló	53
El Frare Blanc i l'arquitecte Joan Rubió i Bellver	57
El Frare Negre	59
Un conjunt urbanístic monumental	60
L'inici de la urbanització del Putxet	63
El passatge de Forasté i la fàbrica Santonja	67
Bosc Bertran	71
Els Josepets	73
La capella i la parròquia	75
Els orígens del Farró. Les primeres urbanitzacions	77
'Les Joanes' del Farró: el monestir de Sant Joan de Jerusalem	79
El passatge de Sant Felip i les urbanitzacions antigues del Farró	83
El passatge de Mulet	87
Can Galvany	89
La plaça de Francesc Macià.....	93
La font i la plaça de Molina	96
El barri de Laforja	99
El tren de Sarrià al seu pas per Sant Gervasi	101

El 23 i altres tramvies de Sant Gervasi.....	105
Centres sanitaris i laboratoris farmacèutics.....	109
El Col·legi Carreras.....	112
Col·legi de les Teresianes d'Antoni Gaudí.....	115
La Salle.....	119
El Col·legi Jesús-Maria.....	121
El col·legi de les Escoles Pies.....	125
La torre dels marquesos de Julià.....	127
Sant Medir de Sant Gervasi.....	129
La plaça de Mañé i Flaquer i la colla de Sant Medir 'La Humorística'.....	133
Agregació de Sant Gervasi de Cassoles a Barcelona.....	137
El passeig de la Bonanova.....	141
La Torre Bellesguard, un castell que inspirà Gaudí.....	145
Salvador Andreu i el Tibidabo.....	149
Un castell de fades al Tibidabo, la Casa Arnús.....	153
La Rotonda, l'antiga Torre Andreu.....	155
CosmoCaixa, l'antic asil de Santa Llúcia.....	159
La Tamarita, un jardí amb molta història.....	161
El modernisme al Farró.....	165
La Casa Tosquella: aventures i desventures d'una casa modernista.....	167
Torres del Putxet. El col·leccionista Josep Sala Ardiz.....	171
Les Cases Ramos. Un pis senyorial amb jardí.....	175
Comas i Solà, Pierre Méchain i la cuinera.....	179
El carrer de Sagués.....	181
Les cases Maragall i Brusi. Joan Maragall.....	185
Enric Sagnier. Les cases Sagnier i Villavecchia.....	189
La Casa Llorach, una joia perduda.....	192
El palau del marquès d'Allella i Julio Muñoz Ramonet.....	195
Els franciscans.....	199
El lleure de la societat burgesa: el Club de Polo i el Turó Park.....	203
Villa Montmartre.....	206
L'automòbil. Els cotxes David.....	209
Clubs de tennis de Sant Gervasi.....	213
Reial Societat de Tennis Pompeia.....	217
Un mercat monumental a Galvany.....	221
La socialització a Galvany al voltant de 'la plaça'.....	223
La primera casa de formigó armat.....	227
Arquitectura racionalista al carrer de Muntaner.....	229

La Casa Rodríguez Arias.....	233
La Casa de Vidre, Pàdua, 96.....	235
El Turó Park i Nicolau Maria Rubió i Tudurí.....	239
Fàbriques del Putxet i del Farró. La Fàbrica Vermella.....	243
El carrer de Balmes. La línia de l'avinguda del Tibidabo.....	247
Mercè Rodoreda, filla de Sant Gervasi i princesa del Putxet.....	251
La família Pàniker.....	255
La Clínica Barraquer.....	257
L'Institut Menéndez y Pelayo.....	261
Piscines i Esports.....	263
La Casa d'Abadal. El dietari de Ramon d'Abadal i Calderó.....	267
Guerra Civil. Les patrulles de control a Sant Gervasi.....	271
El monestir de Santa Maria de Jerusalem i la txeca de Sant Elies.....	275
La txeca de les Santjoanistes.....	278
Les parròquies de Sant Gervasi.....	281
Una església rodona.....	283
Elvira Farreras, cronista del Putxet.....	287
Josep Amat, un món de llum a cavall entre el Farró i el Putxet.....	291
La colla.....	295
Poetes del Putxet.....	299
Dau al Set.....	303
Els cinemes.....	305
Joaquim Blume: un àngel al Farró.....	309
L'"afer Galinsoga'.....	313
L'Edifici Ceisa de l'arquitecte Mitjans.....	315
Un edifici de Coderch al carrer de Johann Sebastian Bach.....	319
Bofill i els habitatges del carrer de Johann Sebastian Bach, 18.....	321
Radio Juventud de Barcelona.....	325
El Bar Llibreria Cristal City.....	328
Tuset Street i Bocaccio.....	331
La nevada del 1962.....	335
Ronda del General Mitre.....	337
Les associacions i la identitat de Sant Gervasi.....	341
Centenari de l'annexió de Sant Gervasi de Cassoles.....	345
Bibliografia.....	348

Pròleg

Sant Gervasi, el meu barri

Salvador Albuixech

Ara fa 125 anys, Sant Gervasi era un municipi independent de Barcelona amb personalitat pròpia, coneguda i reconeguda per la societat barcelonina. Era, llavors, un poble ja no tan petit com quan es convertí en municipi, l'any 1727.

En efecte, a partir de mitjan segle XIX, l'Ajuntament del poble havia començat a eixamplar i arranjar els vells camins, iniciant, alhora, un ambiciós projecte d'urbanització, prenent el compromís de redreçar les aigües pluvials d'un municipi ple de turons. Aquestes iniciatives municipals, unides a la situació de bonança econòmica de Barcelona, van aportar l'arribada al poble de barcelonins benestants que hi compraven i reformaven masies o s'hi construïen cases amb esplendorosos jardins on fer estades de llarga durada.

Cercant una situació que els permetés una bona comunicació amb la ciutat, les primeres cases

d'aquests barcelonins se situaren resseguint els antics camins de Sant Gervasi, com el que vorejava el turó de Monterols, que procedia de Barcelona i arribava fins al carrer Major, actualment el carrer de Sant Gervasi de Cassoles.

Es deia en un opuscle de caràcter promocional d'aquell temps: «la flaire dels jardins de Sant Gervasi et transporta a un paradís celestial» i segurament, comparat amb els ensums de la ciutat i els dels pobles industrials que l'envoltaven, aquesta afirmació era ben possible. S'ha de tenir en compte que Sant Gervasi era l'única població annexionada del pla de Barcelona que gairebé no tenia indústria en el seu territori; era, quasi, com una població vacacional «de luxe». El 1890 s'urbanitzà el passeig de la Bonanova i al seu pas s'aixecaren luxoses finques. Uns anys més tard va ser el torn de l'avinguda del Tibidabo, una dèria personal del famós doctor Andreu.

Una gran part de les construccions modernistes, noucentistes o neoclàssiques de l'etapa municipal foren destruïdes entre els anys de la Guerra Civil i posteriors. A partir dels anys quaranta, l'Administració fou molt permissiva amb la substitució de les cases d'estiueig per grans blocs de pisos i, a més, en aquestes dècades també s'obrí la ronda del Mig, gairebé una autopista dins de la ciutat que, com si fos una frontera, partia en dos el barri. Anys més tard, una altra autopista, la ronda de Dalt, separava encara més Sant Gervasi de la muntanya.

No obstant això, Sant Gervasi s'ha conservat força bé: encara hi queden jardins, edificis i torres modernistes, com les més de

trenta edificacions de tota mena que existeixen del prolífic arquitecte Enric Sagnier. Actualment, diverses associacions veïnals, juntament amb persones particulars, volen recordar la història del nostre barri per retornar i afirmar la personalitat que a Sant Gervasi li és pròpia.

Avui dia, més d'un segle després de l'annexió, Sant Gervasi és un barri barceloní consolidat i que té una imatge de barri benestant, com si fos una herència dels temps passats. No és dolent ni negatiu que sigui així.

Teniu a les mans el llibre *101 curiositats de Sant Gervasi*, que

referma, d'alguna manera, la personalitat del nostre poble, del nostre barri. En efecte, la història no és solament la cronologia dels fets de reis, nobles o personatges de rellevància. Les curiositats, les anècdotes, els fets desenvolupats, les empremtes deixades pels homes i dones d'un indret són, certament, els que creen la veritable història d'aquell indret, cosa que també, sens dubte, contribueix a formalitzar la seva personalitat.

Al costat, teulada de la Torre Bellesguard amb la cara d'un drac. A baix, vista general de la Bonanova. Gerard Campderrós / Fons Editorial Efadós

Sant Gervasi de Cassoles, un territori marcat per turons i rieres

Ferran Colombo

«Pregoneres torrenteres, devallant de la serra de Cerola, volta ven la esglésieta dels sants Gervasi i Protasi, esgratinyant quasi tot lo terme de llarch a llarch... Un migrat cementiri, al davant de la església (1852), li donà un caràcter muntanyench...»

Aquesta acurada descripció feta per Carreras i Candi reflecteix a bastament l'antic aspecte feréstec del territori, localitzat entre la serra de Collserola i el pla de Barcelona.

El contacte entre la serra i el pla és molt abrupte i correspon a una falla orientada des del nord-est cap al sud-oest que forma part d'un conjunt de fractures amb la mateixa alineació que fa uns vint milions d'anys van delimitar uns blocs rocosos, esglaonats i descendents cap a mar. Aquest

conjunt de falles va determinar l'orientació de la costa catalana i la posició actual de la Mediterrània.

Com ja va descriure Jaume Almera cap al 1900, la serra de Collserola la formen principalment pissarres i calcàries a les parts més altes, mentre que a les parts més baixes afloren granits. L'alteració dels granits produeix sauló, que és arrossegat per les aigües de pluja com a material sedimentari sorrenc.

A la zona que avui coneixem com a Sant Gervasi hi ha un seguit de turons formats per uns blocs rocosos, delimitats per falles, que van descendir des de les parts més altes de Collserola

*Vista de la part alta de Sant Gervasi amb el turó de Monterols i Montjuïc al fons.
Gerard Campderrós / Fons Editorial Efadós*

fins a la seva posició actual. Els formen diversos tipus de pissarres i calcàries, amb una estructuració molt complexa de plecs molt estrets i petits encavalcaments. Els turons formen petits relleus topogràfics, alguns clarament visibles: el Putxet (183 m), Monterols (127 m) i d'altres de suavitzats per les urbanitzacions i quasi sense definició clara: Modolell (108 m). A llevant de Sant Gervasi, aquesta alineació segueix amb el turó de la Creueta del Coll o turó Falcó (245 m), la Muntanya Pelada o del Carmel (266 m), el turó de la Rovira (268 m) i el turó de la Peira (138 m) formen el conjunt dels set turons de Barcelona.

Els tres turons de Sant Gervasi van ser explotats industrialment en pedreres que proporcionaven materials de construcció per als edificis que van omplir la plana. Encara ara és possible distingir a les parets d'algunes cases les roques emprades en la construcció d'alguns dels edificis més antics i propers als turons.

La part més baixa de l'antic terme de Sant Gervasi, on es van instal·lar els camps de conreu, la formen predominantment materials vermells sorrencs i argilosos amb alguns nòduls carbonatats dispersos. De tant en tant hi ha

algunes intercalacions sedimentàries de nivells amb fragments de pissarra.

Els torrents i rieres principals que tenien unes lleres encaixades («pregonereres...») en aquests materials conduïen les aigües cap a mar i transportaven grans quantitats de sediments. En períodes de grans pluges, aquests sediments (l·lims, argiles, arenes i graves) eren dispersats sobre la plana a conseqüència de les inundacions i els sobreiximents.

Així es va formar una plana vegetada i suaument inclinada cap a mar que estava coberta per clapes esclarissades de bosquets de pins i alzines. En temps històrics aparegueren camps de conreu amb plantacions de cereals, oliveres, garrofers i vinyes que la convertiren en una plana amable, organitzada i humanitzada per les activitats de la pagesia.

La presència dels torrents en el paisatge va fer que sovint fossin utilitzats com a termes de les propietats i més endavant com a límits administratius. El terme de l'antic municipi de Sant Gervasi de Cassoles estava delimitat per rieres i torrents: la riera de Vallcarca, que feia partió amb l'antic terme de Vallcarca, i la seva continuació, la riera de

Cassoles, que constituïa la partió amb el terme de Gràcia, cap a llevant; cap a mar, el límit coincidia amb la Travessera, que era un antic camí romà; a ponent, la partió anava seguint l'alineació del torrent del Mal Nom o torrent de Ballescà, localitzat entre els actuals carrers de Ganduxer i de les Escoles Pies, i aproximadament paral·lel a l'actual carrer de Muntaner; cap a muntanya, el límit anava probablement seguint la carena de la serra de Collserola.

A banda d'aquests, el terme era travessat per una densa

xarxa de torrents entre els quals cal destacar, de ponent a llevant, el torrent d'en Mandri, el torrent de Can Castanyer, el torrent del Frare Blanc i el torrent del Pla del Maduixer. Aquests tres darrers contribuïen a formar la riera de Sant Gervasi, que, juntament amb la riera de Cassoles, a partir de la Creu Trencada aportava les seves aigües a la riera d'en Malla, que donà lloc a la Rambla.

Vista des de la terrassa de la Torre Bellesguard. A l'esquerra, l'Escola Pia de Sarrià. Gerard Campderrós / Fons Editorial Efadós

